

BIBLICUM ŚLĄSKIE

KURS WPROWADZAJĄCY

Wykład II – Powstanie i autentyczność Biblii

Od wydarzenia do tekstu, czyli jak powstała Biblia?

Biblia jest dziełem, które powstawało przez wieki. Narastała z wolna, już na piśmie, przez ponad tysiąc lat. Pierwsze teksty zaczęto spisywać na przełomie X/IX wieku przed Chr., ostatnie z końcem I wieku po Chr, lub nawet na początku II wieku po Chr. Powstanie Starego Testamentu objęło okres około siedmuset lat. Nowy Testament kształtował się o wiele krócej, gdyż cały ten proces zamknął się w około siedemdziesięciu latach.

Cały proces powstawania Pisma Świętego, chociaż tak długi, można jednak sprowadzić do trzech etapów: wydarzenie historyczne, przekaz ustny wraz z pierwszymi próbami spisania oraz ostateczna redakcja.

Etap I -Bóg wchodzi w historię

U początku Pisma Świętego jest wydarzenie albo też przeżycie wewnętrzne, które przez człowieka lub wspólnotę zostało rozpoznane jako spotkanie z Bogiem. Bóg *wysłuchał..., pamiętał..., wejrzał..., zrozumiał... (ulitował się)*, zadziałał wobec konkretnego człowieka, w konkretnym miejscu i czasie. Dla powstania Starego Testamentu szczególne znaczenie miały dwa wydarzenia: powołanie Abrahama oraz oswobodzenie Izraelitów z niewoli egipskiej. Pierwsze z nich było początkiem zbawczego planu Boga. Żyjący w Mezopotamii Abraham, około 1850 lat przed Chr. otrzymał wezwanie, by opuścić rodzinną ziemię i udać się do Kanaanu (dzisiejsza Palestyna). W ten sposób Bóg wszedł w historię jego życia. Drugie wydarzenie miało miejsce ok. 1250 lat przed Chr. na terenach północno-wschodniego Egiptu i półwyspu Synaj. Wtedy właśnie Bóg wybrał Mojżesza, aby przez niego wyprowadzić Izraelitów z niewoli egipskiej i zaprowadzić ich do „ziemi obietnicy”. W tym celu przeprowadził ich suchą nogą przez Morze Czerwone, zawarł z nimi przymierze na górze Synaj i powołał do istnienia jako naród wybrany. Jest to najważniejsze wydarzenie w historii Starego Testamentu. Od tego momentu wszystko co wydarzy się w dziejach Izraela, będzie w jakiś sposób wiązane z wydarzeniami wyjścia z Egiptu. Pamięć o tym wybawieniu, o tej konkretnej Bożej interwencji w historię Izraela stała się u podstaw pierwszej części Pisma Świętego.

Centralnym wydarzeniem, które dało początek drugiej części Biblii było wydarzenie Jezusa z Nazaretu. Przez Jezusa Bóg po raz kolejny wszedł bardzo konkretnie w ludzką historię. Jezus przyszedł na świat w Betlejem w Judei ok. 7/6 roku przed Chr.. Trzydzieści lat później zaangażował się w misję nauczania i uzdrawiania. Po czym około 30 roku po Chr., w przeddzień święta Paschy, został skazany przez żydowski Sanhedryn i namiestnika rzymskiego Poncjusza Piłata na karę śmierci przez ukrzyżowanie. Wyrok wykonano poza murami Jerozolimy. Gdy po trzech dniach zmartwychwstał, Jego uczniowie zrozumieli, że jest obiecany przez proroków Mesjaszem. W dzień Pięćdziesiątnicy, z mocą i pod natchnieniem Ducha Świętego, zaczęli dzielić się swoim doświadczeniem spotkania żywego Jezusa, zawsze przywołując fakt Jego ukrzyżowania, śmierci i zmartwychwstania. W tym przypadku pamięć o wydarzeniach paschalnych, a później także o czynach i słowach Jezusa dała początek Nowemu Testamentowi.

Etap II -Tradycja ustna nośnikiem pamięci

Ta pamięć o wydarzeniach, w których rozpoznawano obecność i działanie Boga była umacniana przez ciągłe wspomnianie i komentowanie tych faktów. W czasach Starego Testamentu opowiadano w Izraelu o wyjściu z Egiptu, natomiast w czasach chrześcijańskich świadczone o śmierci, zmartwychwstaniu i wywyższeniu Jezusa, którego zaczęto nazywać Chrystusem (Mesjaszem). Na przeszłość patrzono z perspektywy religijnej. Szukając sensu Bożej interwencji, eksponowano wydarzenia najważniejsze, w świetle których postrzegano inne, mniej ważne, lecz też układające się w spójną całość. Na tym etapie niczego jeszcze nie spisywano, a jedynie opowiadano o tym, co Bóg uczynił dla swojego ludu i o wynikających z tego konsekwencjach. Nośnikiem pamięci o Bożej interwencji była tradycja ustna.

Bardzo wczesnie wsparciem dla tradycji ustnej stała się liturgia, w której pamięć została przełożona na język kultu. Tradycje starotestamentowe utrwalano przez obchodzone co roku święta Paschy. Celebracja Paschy w symboliczny sposób opowiadała i upamiętniała wyprowadzenie z Egiptu. W wymiarze swojej rodziny odtwarzano, to co się wydarzyło. Było więc spożywanie baranka, gorzkie zioła, strój podróżny i pytanie najstarszego syna: „Ojczy daczego my to wszystko robimy”? Przekaz ustny został wsparty symbolem i obrzędem.

Dla zachowania tradycji nowotestamentowych istotnym stał się obrzęd „Wieczery Pańskiej”, podczas którego w sposób bezkrwawy przeżywano i uobecniano wydarzenia paschalne. W liturgii powtarzano więc słowa i gesty Jezusa, czytano teksty starotestamentalne oraz słuchano przejętych od Apostołów wspomnień z życia Jezusa. Cały czas nauczanie to opierało się na pamięci przekazywanej żywym słowem.

Równoległe do procesu ustnego przekazu pamięci, zaczęto podejmować pierwsze próby jej spisania. Najstarsze, pojedyncze teksty Starego Testamentu sięgają początków piśmiennictwa izraelskiego (X-IX wiek przed Chr.). Działalność literacka została zintensyfikowana w VI wieku przed Chr., gdy w obliczu zburzenia Jerozolimy i deportacji ludności do Babilonii, pamięć narodowa została realnie zagrożona. Chcąc ocalić tradycję ustną, zaczęto utrwaląć ją na piśmie. Czas niewoli babilońskiej 587-538 przed Chr. przyczynił się do zakończenia ustnego etap powstawania pierwszej części Biblii.

W przypadku Nowego Testamentu okres ustnego głoszenia dzieła Jezusa przypadł mniej więcej na lata od 30 do 70 roku po Chr. Bardzo wcześnie, obok ustnego świadectwa Apostołów, zaczęły powstawać pojedyncze zapisy, notatki dotyczące świadectwa Apostołów, z czasem grupowane tematycznie w opowiadania o wydarzeniach paschalnych oraz zbiory słów Jezusa i Jego czynów. Jedną z głównych przyczyn utrwalania na piśmie nowotestamentalnej tradycji ustnej, obok potrzeb liturgicznych i katechetycznych wspólnot, znów stało się zagrożenie pamięci. Podejmowane raz po raz prześladowania chrześcijan niosły niebezpieczeństwo śmierci bezpośrednich świadków zmartwychwstania Jezusa. Trzeba było się też odnaleźć w sytuacji oddalania się w czasie powtórnego przyjścia Chrystusa. Pragnienie ocalenia i zachowania zagrożonej pamięci doprowadziło do przejścia od tradycji ustnej do tekstu Nowego Testamentu.

Etap III - Ostateczna redakcja ksiąg

Ostatni etap powstawania Pisma Świętego obejmował redakcję ksiąg z istniejących już luźnych materiałów i pisanych źródeł. W przypadku Starego Testamentu rozpoczął się on po niewoli babilońskiej w VI wieku przed Chr. Jako pierwszy powstał tzw. Pięcioksiąg, czyli pierwsze pięć ksiąg otwierających Pismo Święte. Następnie spisano nauczanie prorockie (IV/III wiek przed Chr.) i księgi określone jako Pisma (II wiek przed Chr.). Jako ostatnie powstały księgi napisane w języku greckim. Ostateczna redakcja Starego Testamentu zakończyła się około II wieku przed Chrystusem.

W przypadku Nowego Testamentu, spisywanie ewangelii rozpoczęło się około roku 70 po Chr. Przyjmuje się, że najstarszą ewangelią jest Ewangelia według św. Marka. Następną w kolejności powstania - Ewangelia św. Mateusza, potem według św. Łukasza, a na końcu ewangelia św. Jana. Etap redakcji czterech ewangelii kanonicznych zakończył się około 100 roku po Chr. Do najstarszych ksiąg Nowego Testamentu należy część listów św. Pawła. Ostatnim chronologicznie nowotestamentalnym pismem jest najprawdopodobniej Drugi List Św. Piotra.

Skąd wiemy, że Biblia jest prawdziwa? czyli o autentyczność Pisma Świętego

Od początku powstaniu Pisma Świętego towarzyszyła szczególna troska o wierne przekazanie, a następnie utrwalenie tradycji biblijnych. Ta dbałość i staranność wynikała ze szczególnej wartości tradycji, które wyrażały i podtrzymywały tożsamość biblijnego Izraela i rodzącego się Kościoła. O autentyczności Pisma Świętego świadczą odpisy tekstów biblijnych i archeologia.

Jakość i wiek biblijnych manuskryptów

Aktualnie nie posiadamy żadnego oryginału (autografu) księgi biblijnej, a jedynie odpisy (apografy). Dzięki ręcznej pracy kopistów teksty święte zachowały się na papirusowych i pergaminowych zwojach, kodeksach, lekcjonarzach i w formie cytatów w dziełach pierwszych pisarzy chrześcijańskich. Wypracowano wiele zasad zabezpieczających sporządzanie odpisów tekstów świętych. Najpierw zgodność kopii z oryginałem oparto o dokładne zliczenie wszystkich wersów, hebrajskich wyrazów i liter (spółgłoski) Starego Testamentu. Tego pierwszego zabezpieczenia tekstu świętego dokonali skrybowie w II wieku po Chr. Na staranność odpisów zwrócili uwagę talmudyści. Według nich w każdej kolumnie tekstu wolno było poprawić tylko trzy błędy, jeśli popełniono więcej, tekst trzeba było przepisać na nowo. Wielką zasługą dla ostatecznego ujednoczenia tekstu Biblii hebrajskiej było wprowadzenie przez żydowskich kopistów, zwanych masoretami samogłosek, co miało miejsce w VIII wieku po Chr.. Wszystkie te zabiegi bardzo skutecznie chroniły tekst przed zniekształceniem i błędnym przekazem. Potwierdzają to posiadane dziś rękopisy Księgi Izajasza, które mimo iż dzieli od siebie niemal tysiąc lat oraz forma przekazu, bo jeden tekst jest przedmasorecki (spółgłoskowy), a drugi masorecki (z samogłoskami) są treściowo prawie identyczne.

Biblia pod względem ilości i starożytności rękopisów posiada wyjątkowo uprzywilejowaną pozycję w porównaniu z innymi tekstami starożytnymi. Żadne pismo starożytne nie przetrwało w porównywalnej liczbie odpisów. Same ewangelie są poświadczone przez ponad 25 tysięcy rękopisów. Na te liczbę składają się manuskrypty greckie oraz tłumaczenia łacińskie, etiopskie, słowiańskie i ormiańskie. Ta staranność kopii oraz ich ilość pozwala na stwierdzenie, że nie istnieje żaden inny tekst tak udokumentowany i pewny jak pisma Nowego Testamentu i Biblii w ogóle.

Dodatkowym atutem biblijnych odpisów jest ich bliskość względem czasu powstania księgi. W przypadku dzieł wielkich poetów (Sofokles, Eurypides) i filozofów (Arystoteles, Platon) przedział czasowy pomiędzy najstarszym posiadanym obecnie starożytnym rękopisem a

powstaniem dzieła wynosi około 1200 lat. Dla ewangelii czas ten zamyka się w niespełna trzydziestu latach. Najstarszy posiadany obecnie rękopis Nowego Testamentu to, datowany na 125 rok, fragment ewangelii według św. Jana. Natomiast ewangelia ta została ostatecznie spisana między 95 a 100 rokiem.

„Kamienie wołać będą”- dowody archeologiczne

Znaleziska archeologiczne wielokrotnie potwierdziły historyczną wiarygodność informacji zawartych w Biblii. Jeszcze w XIX wieku powszechnie przyjmowano, że kolebką cywilizacji był Egipt. Jedynie Biblia osamotniona stała na straży poglądu, że ludzkość wywodzi się z terytorium pomiędzy Eufratem a Tygrysem. Wykopaliska dostarczają dowodów nie tylko istnienie wspomnianych w Biblii cywilizacji i miast, ale także przywołanych miejsc np. dziedziniec sądu Jezusa - Lithostrotos lub Sadzawka Betesda (wzmiankowana tylko w Piśmie Świętym) oraz historycznych osób jak np. Piłata, co udowodniła inskrypcja z jego imieniem.

Historia kształtowania się tekstu biblijnego zarówno na etapie ustnym jak i redakcyjnym, a także sam proces przekazywania go w odpisach oraz znaleziska archeologiczne uwiarygodniają Pismo Święte. Możemy więc być spokojni, że biorąc do ręki Biblię, czytamy dziś treści, które Bóg zamierzył nam objawić.